

کهڻه شۆپيا دهنگبڙي وه کي ههسته ک ناسنامه يي

عبدالکریم سوروش (نارياس)
(نورميه)

بهري ئيسلام و د سهردهما عوسمانی و بهريا وئ، وه کي نامورهک ژ بۆ پاراستنا ناسنامه يي ل هه مبه ر ئيمپاراتوريين سهردهست خزمهت کريه . د سهدسالا بيستان ده، ب دهرکه تنا نه ته وه په روه ريا کوردی، دهنگبڙي بوو به شهک ژ ته فگه ره که چاندي .

دهنگبڙي نامورهک سهره که بوويه ژ بۆ پاراستنا زمان، ناسنامه و ديروکا ده فکي يا کوردی . کوردان ب دژواريين وه کي به لاقبوونا ئه رديگاري، سياسي تهين ناسيميلاسيون و سينوردارکرتين چاندي ره پوو ب پوو بوونه . د شان شهرت و مه رجان ده، دهنگبڙ وه کي پاريزفانين چاند و زمان چاندي ته فگه ريانه . وان ب فه گوتنا دهستان، هه لبه ست و حماسه يين بنگه مين بين چاندا کوردی، په يف، بويز و پيکها ته يين زماناسي بين کوردی ژ نفشه کي بۆ نفشه کي دن فه گوه ستنه . ئه ف پۆل ب تايبه تي ل هه ري مين وه کي کوردستانا باکوور، کو زمان چاندي ب ده سالان قه ده خه بوو گه له کتر باندورا خوه نيشان دهه .

دهنگبڙي ههسته که ناسنامه يي دهه مرؤف و بالا مرؤشان دکشینه سهر نه ته وه په روه ريه، و سه مبؤلا ههري گرینگا ئي ليگه رينا ناسنامه يي د دهنگبڙيا کوردی ده تي ديتن . تیکليا د ناڤه را دهنگبڙي وهستا ناسنامه يي ده پر ته فله فه و باندورا شهرت و مه رچين چاندي، سياسي و جفاکي ل سهر هه يه .

دهنگبڙيا کوردان نه ته ني هونه ره که، لئ ناموره که ژ بۆ ئيفاده کرن و فه گوه ستنا چاند، شارستاني و ديروکا نه ته وه يي، کو ب ئاوايه کي هونه ري تي پيشکيش کرن، ب هه ست و ئحساسين مرؤشان ره تيکه لي هه يه . ژ بهر ئي يه کئ، پاراستن و پيشخستنا ئه ئي که فنه شۆپيا په سه ن دبه سه ده م پئ ل بهر تونه کرنا زمان، عرف وعه ده ت و چاندا په سه نا وئ نه ته وه يي وه ره گرتن و دؤماندا ناسنامه يا وئ يا چاندي مسؤگه ر دکه .

ژ بۆ به رفره هکرنا ئي ئانالييزي، پيدفي يه کو چارچؤفه يا ديروکي يا دهنگبڙي وه ره بهرچا فگرتن: ئه ف که فنه شۆپي فه دگه ره سهردهما

دهنگبېژى وهكى كه فنه شوپيه كه ده فكى يا كه فنار د چاندا كوردى ده، گه لك په يوران پيك تينه . په يورين وي بين نه شكه پاراستنا زمان، ناسنامه و ديروكا ده فكى يا كوردى نه، كو پوله كه گرینگ ليستنه، نه مازه د پووپووبونا سيياسه تين ناسيميلاسيونى ده . په يورين وي بين هشارتى، خورتكرنا تفاق و بيكه تا جفاكى و هگوه زتنا نرخين نه خلاقى و ئاريكارىكرنا بو هگرتنا جفاكييا كوردانه . لئبه لئ، په يورين نه بينى بين دهنگبېژى، وهكى هلبه راندنا ههستهك بندهستى و ته په سهرى ب پيا ته كه زكرنا ل سهر دابه شبوون و ته جريدئ، شيانا جفاكا كوردى يا به شداربوونا چالاک كيم كويه .

ژ نوو هه فكرين ل سهر چاندا دهنگبېژى، ب بالكشاندنا سهر هگوتنن كو كوردان وهكى چالاقانين بهيز نيشان بدن، دكاره په يورين نه بينى كيم بكه و فئ كه فنه شوپي هگوه رينه ب هيژهك چالاک ژ بو بهيزكرن و پيشه چوونا جفاكا كوردى .

دهنگبېژى، ب پوتانسيله خوهيا مه زن ژ بو هگوه ستنا ناگاهيپن چاندى و ديروكى، نه ته نئ دكاره وهكى پاريزفانه كى ناسنامه يا كوردى د سه دسالا ۲۱ ئان ده خزمهت بكه، لئ د هه مان ده مئ ده دكاره وهكى ناموورهك ژ بو ئيلهامبه خشى و گوه پتنى ژى خزمهت بكه .

ب فئ رييازئ، گه لئ كورد دئ ژ كه فنه شوپيه كه نوستالژيك هگوه په هيژه كه پيشه پوو و هگوه پينه ر كو دئ پيشه پوزهك گه شتر ژ بو كوردان بنا فرينه . د داويى ده، ب تيكه لكرنا ته كنولوزى و نيزين نووژن، دهنگبېژى دكاره بيه به شهك ژ ته فگه را جيهانى يا پاراستنا ميراتا ده فكى، و نه ف پراتيكه كو دئ

دهنگبېژين كورد بهرچاف بگرن و بپه ژرينين .

دهنگبېژى چيه؟

گه ر نه م بخوازن ل سهر نه رديكاريا دهنگبېژين بناخفن، دئى نه م قه بول بكن كو پرانيا وي ل ناف كوردين تركيه يئ . هه ر چند نه و ل هه ر سئ به شين دن بين هريمين كوردى، ئانكو كوردستانا پوزه لاتئ، سوور پوزنافايه و هه رپما كوردستانئ، به لاف دبه و ده وام دده ژى، لئ نايئ وي واته يئ كو نه و ب هريمين كورمانجى هه سينورداره، لئ ته فى به يتبېژى، چيروكبېژى، هيرانبېژى، ل به شين سوران و كه لهور، هه ورامى و زازاكى، نه و كه فنه شوپى ب جووداهيپن چووك لئبه لئ ب شباندين گه لك هه بوويه و هه يه و دئ هه به .

دهنگبېژى قيرينا قه هه مانين ژبيركويه، ئيش و نازارين ته په سه ركويه، نه و خون و خه يالانويه كو د دئى گه لك كه سان ده هشارتى نه لئ نه كارينه ناسنامه يا خوه د ناف سينورين نه رديكارى ده ژ بير بكن . دهنگبېژى نه ته نئ هونه رهك كه فناره، لئ د هه مان ده مئ ده پره كه د نافه را راپردوو و ده ما نها و د نافه را تاكه كه س و جفاكئ ده . دهنگبېژى، نه ف كه فنه شوپيا ده فكى يا كوردى، هونه ره كه كو په يشان هه دگوه پينه موزيكئ و نه زمونين هه فپار هه دگوه پينه ناسنامه يه كه كؤمى .

كؤمه لناس ل سهر فئ باوه پينه كو: به رى نفيساندين، ناخافتن بيتر به لاف بوو . پشتى كو سومه ريان نيزيكى ۶,۰۰۰ سال به رئ ل مه زوپوتاميايئ نفيساندن ئيجادكرن، ناخافتن جهئ خوه دا نفيساندين . لئبه لئ، نه ف يهك د ناف كوردان ده زيده نه بوو . بئ گومان، نفيساندن د ناف شارستانين كوردان ده ژى

هه بوويه، لى «ئاخافتن» هه گاف ب جوش و كه له جانا خوه د چاند و ميراتا كوردان ده هاتيه پاراستن. ژ بهر ئى يه كى، د ناف كوردان ده سازيه ك ب نافي ده نگيژى هه يه، و ئه ف سازى هه يا روژا ئيرو هه بوونا خوه ب ئاخافتن پاراستيه.

ده ما كو دور تى سهر ستران و مه لوديين گه ليري بين كوردى، يه كه م تشتى كو تى بيرا مروف ده نگيژ و ده نگيژى يه. و ئه ف نه بيسه ده مه، ژ بهر كو ده نگيژ و ده نگيژى د ديروكا موزيكا كوردى ده خوه دى جهه كى تايه تن.

ديروكا كوردان - كو كه فناريا ئى هه زاران ساله - شاهى و خه مگينى، ناخين و نالين، ئيش و ئازارين گه ل، د كلامين ده نگيژان ده هاتنه پاراستن. زمانى مه ب سترانين ده نگيژان هاتيه پاراستن و خه ملاندن و هه تا روژا ئيرو بهر ده وام كرىه.

ده نگيژى وه ك كانين پرفاف ژ چيا و گه ليين كوردستانى چه پكيه. ب ده مئ ره، چه مين وه كى زاب، دجله و فرات ل كيله كا وئ ده رياس بوونه. لئ مخابن و سه د جار مخابن، مه نه كاريه ئى خه زينه يا هيژا بهر هه ف بكن و شيروقه بكن و كاره كى هيژا ژ بو ئى سازين نه جام بدن. به شهك پر پچووك ژ ئى خه زينه يا باف و كالين مه ژ هه مئ زه حمه تيان، شه پان، خه لايى، كوچبه رى و په شان بزگار بوويه و گه يشته مه.

ده نگيژ كيه؟

واته يا ده نگيژ: كه سين كو ده نگ و گوتنين خوه شك، واته دار و هه ركبار ب شه كلين ئاواز دسترين.

ده نگيژ ژ په يفا «ده نگ» و ليكه را «بيژ»

پيك تى. ده نگيژ، ئه ف هه ر دو په يف ب هه ف ره تى واته يا «پراگينه رى ده نگان» ئان «پراگينه رى ب پيا ده نگان».

وه كى تيگه هه ك، په يفا «ده نگيژ» دكاره وها ژى وه ره پينا سه كرن: «هونه رمه ندين ب ناسنامه يا كوردى؛ كه سين كو بوويه رين جفاكى بين كو وان ب چاقين خوه ديتنه، ئان چيروك و سه رپهاتين كو وان بهيسته نه، ب ئاوايه كى هه لبه ستى و شاعرانه فه دبيزن».

ده نگيژ هونه رمه ندين ژيهاتى نه كو خوه دى ده نگين خوه شك و جارنان ژى هوستاين ليدانا ناموره كه موزيكي نه. ده نگيژين كورد گه له ك ستران و هه لبه ست ل سهر هه مى بوويه رين كه سانه، جفاكى و سياسى ئافراندنه. ژ بهر ئى يه كى، ده نگيژ دكاره وه كى ئارشيفا ده فكى يا كوردان وه ره بنا فكن.

ده نگيژ په يغان زندى دكه و ب هيژا په يغان نرخين گه ل ژ نشه كى دگهينه نشه كى دن. ده نگيژ بوويه ران وه كى كو قه ومينه تو مار دكن؛ ئه و خوه د ناف خه مگينى، شاهى و ئه فينا وئ بوويه رى ده ده يلن، ب پيتم و مه لوديين دخه ملين و ژ ته ماشه فانان ره فه دبيزن. ده نگيژ د هه مان ده مئ ده هه لبه ستقان و موزيكره نن كو د نرخ و چاندا ده فكى ده په روه رده بوونه. ده نگيژ، ب هيژا خوه يا بيته مپا، په يغان د سترانين خوه ده جوان و خوه شك دكن و فورم و قالبين نوو ددن وان.

جو ره بين ده نگيژان

د چاندا ده نگيژين ده، سى جو ره بين ده نگيژ هه نه:

۱. ده نگيژين گه ل

ئه ف جو ره بين ده نگيژان د ناف گه ل ده نه، ئه و نه گرئدايى كه سه كى ئان پرخسته كئ نه، ئه و ژ بو گه ل سترانان دبيزن و گه ل پشتگرين

دده وان .

بۆ نمونە، ئەمە ب چەند ژ ئەفان دەنگبێژان
ئاماژە بکن: شاکرۆ، محەمەد عارف جزیری،
حوسەینی مووشی، مەریم خان، کاویس ناغا،
جەمیلە ھۆرۆ، عەیشی شان، سالھێ قۆبنی و
حەسەنی جزیری و ...

تاھرخانی سمکۆیی شاکاک .

* ئەحمەدی فەرمانی کیک دەنگبێژی میر
جەلادەت عالی بەدرخان .
* پیرو تەخۆت دەنگبێژی پزایی خالد .
* مارووفی جەلالی دەنگبێژی ئوسفی گوگی .

۲ . دەنگبێژین گەرۆک

دەنگبێژین کو گوند ب گوند، نۆزان ب نۆزان،
باژاپ ب باژاپ و ژ ھەموو ھەریمین جودا دگەریان،
ستەران دگۆتن و خەلکی ئالیکاریا وان دکر . شان
دەنگبێژان ب گەلەمپەری ئامورەک موزیک ب
خوہ رە دبرن . ئامورین ھەکی: پەباب، نەہی،
بلوور، و عود
دەنگبێژی گەرۆکی ھەری نافدار کەسەک ب
ناھی کەرەمی کن بوو .

جۆرەیین دەنگبێژین

ل گۆری ئەردنیگاریا دەفەرین کو کورد لی دژین،
دو جۆرەیین دەنگبێژی ھەنە . یەک دەنگبێژیا
چیاپی ویا دن ژ دەنگبێژیا دەشتی یە .

۱- دەنگبێژیا چیاپی

ب پرائی ل دەفەرین ھەکی: بازید، ئیدر،
ئاگری، مووش، شان، چەقلک، جۆولەمیرگ،
ماکوو، چالدران، پۆلدەشت، شۆت، خوئی،
چاپارە، و... تئ دیتن . و تاییبەتمەندیا ھەری
گرینگا فی جوہ دەنگبێژی ئەوہ، کو دەنگبێژ
دەنگەک بلند و تووژ بکار تینن .

تاییبەتمەندیین دن یین دەنگبێژیا چیاپی:

۱- دەق و ئاخافتن خورت و درۆژن .

۲- نیزیکی دەستان و چیرۆکییەیی یە .

۳- پاستەپاست دەست ب دەنگبێژی دکن .

۴- ب گەلەمپەری ئامورین موزیک بکار
ناینن .

۵- ب دەنگی سەری دسترین .

۲ . دەنگبێژین قەسر و سەرایان

دەنگبێژین کو ل قەسر و کۆشکین ئەمیر و
پاشایان دستەران و ھەکی دەنگبێژین دیوانی
دھاتن ناف برن . ژ بەر کو ئەو د قەسرا
ئەمیران دە بوون و ژ وان مووچە دستاندن و
میران ژ وان حمایە دکرن، ئەف دەنگبێژ ھەکی
بەردەفک و شۆرمەندیین ئەمیر و پاشایان ژ
تەفدگەریان . بۆ نمونە، ئەمە ب چەند شان
دەنگبێژان ئاماژە بکن:

* عەفدالی زەینکی بەری دەنگبێژی حەسەن
بەگی سەپکی بوویە، پشترە بوویە دەنگبێژی
سورمەلی مەمەد پاشا .

* ئیزەری مجۆ دەنگبێژی میر بەدرخان .

* کاراپەتی خاچۆ دەنگبێژی فلیتی قوتۆ .

* چنگو دەنگبێژی ئیسحاق پاشا .

* شەریف چنگو دەنگبێژی بەھلول پاشا .

* سدیق دەنگبێژی شێخ فەخری (۱۹۲۰) .

* سەلیم سلیمان دەنگبێژی میری خیزانی .

* ئەحمەد قەرمانی دەنگبێژی رەشید بەگی
کیکی .

* عەلی بەردەشانی دەنگبێژی عەبدولرەحمان
پاشایی بابان (۱۸۱۲-۱۷۸۹) .

* عەفدالکەریمی کوشتیا دەنگبێژی خالد بەگی
حەسەنی (۱۸۹۰-۱۹۲۰) .

* شێخ سلێ دەنگبێژی تاھرخانی قەلەنی .

* خالی بری (ئبراھیم نەورۆزی) دەنگبێژی

۶- خوه دىي دهنگهك تووژ و هسكن.

۲. دهنگبىژيا دهشتى

ب پرائى ل هه ريمين وهكى: رها، نامهد، باتمان و ميدين تينه ديتن، تايبه تهنديا ههري گرینگا شى جوړه دهنگبىژيى نه وه كو دهنگبىژ دهنگهك زراف و نه رم بكار تينن.

تايبه تهنديين دن يين دهنگبىژيىن دهشتى نه شن:

- ۱- دهق و ناخافتن نه رم و كورتن.
- ۲- پاسته پاست دهست سترينى ناكن، بهلكى ب چيروكهك كورت دهست پى دكن.
- ۳- نامورين موزيكى، نه مازه نامورين پوفى بكار تينن.
- ۴- ب دهنكى قپكى كلامان دپيژن.

جه و مه گانين دهنگبىژيى

جهين كو دهنگبىژ هونه را خوه پيشكيش دكن نه شن:

- ۱- قه سر
- ۲- مالين مالمه زن و گره گران ل گوند و باژاپان
- ۳- كژن و چادرين عه شيران
- ۴- داوهت و شاهى
- ۵- ديوانا تايبه تا دهنگبىژيى (جفينا كه سين كو ب شى هونه رى ره عه له قه دار دبن ل جيههك تايبه تى و قه خوهندنا دهنگبىژان بو وى جفيني ب مهرانسيمين تايبه تى و سه هنيهك تايبه تى)
- ۶- شه شهورك (شه فنشيني و جفيني شنه فانه، نه مازه د ده مسالين پاييز و زفستانى ده).

نافه روكا ستران و ناوازين دهنگبىژان

ستران و ناوازين دهنگبىژان ب كه له مپه رى نه ف نافه روك هه نه:

شه، نيچير، به ده ويا بهارى، داناسينا نه فينداره كى، داوهت و شاهى، كيخاشيىن مهرانسيم و جه ژنان، نيش و خه مگينى، زلم و نه هه قيا سه رده ست و زورداران، كوچبه ريا ب زورى ژلايى زورىژان، كوچبه ريا بهر ب زوزان و نارانان، نه فين و هه زكرن، خيانهت، براتى و جو مهنرتى، سه رهلانا ل دژى زورداران، راستى و دوروستى، دوستى و هه فالتى، دژمناتى و دژايه تى، ميخراسى و جه سارهت، ترس و ترسو نه كى، براكوژى، كو مكوژى، وه فادارى و بيوه فايى، فه داكارى، خوه زا، عرف و عه دهت، نه فينين قه شارتي، كوليك و باخچه يين گولان، گوتنين د دلان ده مايى، گوتار، چيروك و مه ته لوك، ويژه، هه قارهت و پوره شى، حماسه و قه هره مانى، شاهى و بهخته وارى، و هه تشتى كو د ژيانا كه لى كورد ده قه شارتيه .

هونه را دهنگبىژيى ب كيژان مژاران قه گريدايى يه؟ ليكولينه رى كورد بريز «پوهات نالاكوم» دپيژه: بيى موباله غه دكاره و هره گوتن، كو دهنگبىژين كورد پرتووكين زندي نه، و هه كه ب زمانى ته كنولوزيا ئيرويين نافهك ل وان و هره كرن، دشى ب پاستى ژى وهكى هاردديسكين كوردان و هرن بنا فكن. دهنگبىژ پويين ديروكي نه . ب پاستى، نه م كورد ب دهنگين وان مه زن بوونه و پيشكه تنه . دهنگبىژ ل هه ر ده قهرى، كو كورد لى دژين ژى هه نه .

دهنگبىژ و دهنگبىژى ب كورتاسى ب مژارين ژيرين قه گريدايى نه:

دهنگبىژى و ديروك، دهنگبىژى و سياسهت، دهنگبىژى و نه ده بيات، دهنگبىژى و هه زكرنا ژ بو وهلات، دهنگبىژى و نه خلاق، دهنگبىژى و ژن، دهنگبىژى و وه سفا يار، دهنگبىژى و په روه رده،

زاخۆ، شه‌مدینان، نامیدی، تهرگه‌وهر، مهرگه‌وهر، ده‌شته‌بیل و بیین دن دکه‌ئن ناف سینۆرین بادینانی. ده‌نگبیزین گه‌له‌ک ده‌نگخووش و نافدار ل ئی ده‌قهرئ مه‌بوونه و نها ئی هه‌نه.

”لۆلۆ“ کو ژ لایئ لۆلۆچیان فه تئ سترین و دشبه شیوازا ده‌نگبیزیا کوردین کورمانج. گه‌له‌ک کیم لۆلۆچی هه‌نه، یه‌ک ژ وان که‌سان ئۆستات په‌مه‌زان سه‌لمانی به‌ردییری یه.

ده‌نگبیزیا که‌لا ره‌ش

ده‌قهرین وه‌کی ئوورمیه (سو‌ما برادۆست)، سه‌لماس، گه‌هر، باشقال و ... ب سه‌ر ئی ده‌قهرئ تین هه‌سیین. ئوورمیه نافه‌ندا پاریزگه‌ها نازه‌ربایجانا پۆژاڤا یا ئیرانی یه. باژاره‌کی که‌قنار و قه‌دیمی یه. هه‌ریما ئوورمیه‌یی یه‌ک ژ ئه‌وان هه‌ریمان هه‌که چافکانیا سترانان تئ هه‌سباندن. سترانبیزئ و ده‌نگبیزئ د ئی ده‌قهرئ ده‌ وه‌که پاره‌که جودانه‌بوویی ژ ئیانا خه‌لکئ وئ هه‌ریمیه و وه‌کی کانیا ده‌نگبیزئ هاتیه ناسکرن. هه‌روسا ل وئ ده‌قهرئ خه‌باتا ده‌نگبیزین کورد ب باشی دکه‌فه به‌ر چاف، ب ئی ئاویی گه‌له‌ک هونه‌رمه‌ندیین خه‌باتکار که‌تنه‌ نافا چه‌په‌را خه‌باتا چاندی و هونه‌ری ژ بو پاراستنا زمان و ویزه‌یا کوردی. هه‌لبه‌ت نه‌قش و ده‌ورا رادیویا کوردی یا ئوورمیه‌یی ئی پئویسته کو ئه‌م د ئی بارئ ده‌ ژ بیره‌ خوه‌ ده‌رنه‌خن.

ده‌نگبیزیا ئاناتۆلیا نافین

کوردین ئاناتۆلیا نافین د ئان سالین داوی ده‌ هه‌ول دانه کو زیده‌تر گرنگی بده‌نه زمان، چاند و ویزه‌یا کوردی، به‌لکی بکارن چاندا په‌سه‌ن ئا خوه‌ بپارینن و زندی به‌یلن. ل نافا شیوه و ئوسلووبا ده‌نگبیزیا ئه‌قئ ده‌قهرئ ئی هه‌نه‌ک گوهرپین چیبوویه و بخوه ئی بوویه شیوازه‌که جودا. کورد ب پرانی د ده‌قهرین وه‌کی ئه‌نقهره، هایمانا، پۆلاتلی، بالا، شه‌ره‌فلی کۆچه‌سار، قۆنیه، کولو، جهانبه‌یلی، یوناک، کرشه‌هر، کامان، چچه‌کداخ، نه‌قشه‌هر، ئاکسارای، یۆزگات (یه‌رکۆی)، چۆروم، سیواس و تۆکاتی دا دژین.

ده‌نگبیزیا قه‌ره‌ژداخی

ده‌قهرین وه‌کی سه‌رئ کانیه‌ی، گری سپی، جه‌یلانپنار، ویزانشه‌هر، سیوره‌ک، چرمووک، هه‌نه‌ک ل می‌ردینه‌ی، قزله‌په، شه‌مره‌خ و بیین دن ب سه‌ر ئی ده‌قهرئ تین هه‌سیین.

ده‌نگبیزیا خۆراسانی

ده‌قهرین وه‌کی: بۆژنوورد، شیروان، ئسفه‌رابین، قۆچان و بیین دن ل سه‌ر ئی ده‌قهرئ تین هه‌سیین. ده‌نگبیزیا کوردین خۆراسانی ب پئیا ”به‌خشی“، ”عاشق“، ”لووتی“ و ”لۆلۆچی“ یان کاریه ب پئیا کلامین خوه‌ بیین ئیش و ئه‌له‌مین دریزه‌ایا دیره‌وکا کوردین خۆراسانی یا تژی پابوون و که‌تنئ به‌یان بکه، لئ ل سه‌ر نیرینا من ته‌نئ شیوازه‌ک سترانین وان هه‌یه ب نافئ

ده‌نگبیزیا هه‌ریما فه‌راتئ

ده‌قهرین وه‌کی: کۆبانی، سوروج، بیره‌جیک، خه‌لفه‌تی، هیلوان، سه‌مسور، په‌ا و....

ده‌نگبیزیا چیاپی کورمیتج

چیاپی کورمیتج ئان کورداخ (ب عۆسمانی: کورد داغ) چیاپه‌کی (ئان ئی هه‌ریمه‌که چیاپی) ل هه‌ریما عه‌فرین و کلیسی یه. هه‌روها ئه‌

بوویه وهک نافهک ژ هه ریمما عه فرینئی ره .
ده قهرین وهکی عه فرین، دیلۆک، تۆرۆس ل
سه ر قئی ده قهرئی تین حه سیبئی .

دهنگبیزیا قوچگریئی

ده قهرین وهکی سیواس، مه لیتی، نیقی ئه رزنگانی .

دهنگبیزیا میردینی

ده قهرین وهکی: نیقی میردینی (تۆرئی)،
قامشلۆ، تریه سپی، نیقی باتمان .

دهنگبیزیا خه رزایی

ده قهرین وهکی نیقی باتمانی، نامه د، بلیس،
ته توان، سیرت، قوبین .

دهنگبیزیا چاره نه قئی

ده قهرین وهکی دیرسیم، عه له زین، سه مسور،
نیقی مه له تیئی، مه رهش، نیقی بینگولی، نیقی
ئه رزنگانی .

دهنگبیزیا سنگالی

ئه گه ر ئه م بخوازن چاند و دیرۆکا کوردین
ئی زدی ناس بکن، دقئ ئه م بالا خوه بدن ل
سه ر دهنگبیزیا وان . د دهنگبیزیا ئیزیدیان ده، د
سترانین وان بین ئه قینئ ده ژئ شویا فه رمانئ
هه یه . زلما کۆمکۆرئین، کو هاتی سه رئ وان ل
نافا دهنگبیزیا وان دا خوه نیشان ده . شیوازا
دهنگبیزیا وان ژئ وان زلمان باندۆر ستانديه
بخوه بوویه شیوازه که تاییه ت .

ده قهرین وهکی سنگال، شیخان، مووسل،
هنهک ژ دهۆکی، حه سه کئ ب سه ر قئی ده قهرئ
تین حه سیبئی .

ژیده ر و چافکانی:

۱- شیرزاد، سیداد، دهنگبیزئی که لا به رخوه دانا
وه شارتی د خزمه تا جفاکا دیتباری ده، کۆفارا
وه ژین ژماره ۱۸ هاوینا ۲۰۲۵ ئورمییه (ب
زمانئ فارسی) .

۲- ئاراس، ئه حمه د . (۲۰۰۷) . "کلاما کوردی
و دهنگبیزیا سه ره ده ئی" ، کۆفارا بیر . ژماره ۷ ،
ر . ۲۲۹ - ۲۴۴ .

۳- چفتچی، ته کن . د چارچۆفه یا چاندا ده فکی
ده د نافا جفاکا کوردان ده دهنگبیزئ و سازیا
دهنگبیزئی . <https://www.academia.edu>

۴- که فریری، صالح (۲۰۱۶/۰۹/۰۴) دهنگبیزین
کورد (۲) ، چاندنامه .

۵- پارلیتی، عابدن . (۲۰۰۷) . "جهئ دهنگبیزان
د موزیکا کوردان ده و گرنگیا وان" ، (وه ر) .
سامی به ریانگ، کۆفارا زهند، زهستان . ر . ۱۲۸ .
۶- ئه رۆخلو، یاشار . (۱۱۰۳) . "دهنگبیزئ و
خه ملاندنا ویزه یی" ، کۆفارا نووبهار، ژمارا ۱۱ ،
ر . ۲۱ .

۷- جههانگیری، ئاکام، دهنگبیزئی کارکردین
ئه شه کهره، وه شارتی و نه یینی د پاراستنا
ناسنامه یا کوردی، کۆفارا وه ژین ژماره ۱۸
هاوینا ۲۰۲۵ ئورمییه (ب زمانئ فارسی) .